

Bitva na Marně 1914.

V přednášce „Lvov a Marna“ („Vojenské Rozhledy“ II., str. 69 n.) byly vyličený operace, jež vedly k bitvě na Marně. Je nesporno, že tato bitva rozhodující snad na století osud Evropy a znázorňující zároveň celé válečné umění na počátku XX. století, bude v budoucnosti pro svou přebohatou rozmanitost způsobů, kterak vésti celek i jednotlivé části, tvořiti jednu z nejvzácnějších pomůcek pro studium válečných dějin vůbec a světové války zvláště a je proto důležité, aby každý důstojník byl úplně obeznámen — alespoň ve velkých rysech — s průběhem této bitvy.

Souhrn všech bojů od 5. do 10. září 1914 na francouzsko-německé frontě rozdělují Francouzové na dvě části a to: na vlastní bitvu „na Marně“ (mezi francouzskou šestou, anglickou, francouzskou pátou a devátou armádou na jedné a první, druhou a třetí německou armádou na straně druhé) a na boje ostatních, východně od Marny stojících armád, pod názvem bojů o „Trouée de Revigny“. Poněvadž není pochybnosti, že pro výsledek bitvy rozhodující byly boje pod kolektivním názvem bitvy „na Marně“, chceme také výhradně těmto věnovati zde svou pozornost.

V přednášce „Lvov a Marna“ bylo již ukázáno na některé okolnosti, které nutno uvážiti pro správné posouzení bitvy na Marně, hlavně pokud jde o materiální stav obou vojsk. Ke správnému posouzení každé bitvy je však třeba seznámiti se nejen se strategickou a taktickou situací před jejím zahájením, nýbrž i s druhým, v bitvě rozhodujícím činitelem, t. j. fyzickým a psychickým stavem vojsk na obou stranách.

Že strategická situace Němců byla velmi příznivá, o tom není pochybnosti, a že předčili také takticky svého protivníka, o tom svědčí nejen dobré výsledky prvních bojů na francouzských hranicích, ale i rozkaz gen. Joffra ze dne 24. srpna 1914, ve kterém uznává s plnou otevřeností taktickou převahu Němců.

Nálada německých vojsk, těmito prvními vítězstvími ještě více povznesená, trpěla však za dalších operací neobyčejnou fyzickou námahou, vyvolanou — zvláště na pravém křídle — pochody, pro které ve válečných dějinách není příkladu. Německá pěchota a jezdectvo jsou v předvečer bitvy v pravém smyslu slova uštvány, pochodové ztráty jsou ohromné a jistá apatie zmocňuje se čím dále tím více důstojníků i mužstva.

Také francouzské vojsko jest unaveno a vyčerpáno až k nejkrajnější hranici své výkonnosti. Jeho duch je však přes deprimující porážky a namáhavý ústup ještě dobrý a nálada nevybočuje nikde v apatii nebo zoufalství. Důvěra v příznivý výsledek příštích bojů, důvěra ve vůdce pozdvihuje vždy klesající mysl; nikdy neztrácí francouzský voják naděje na konečné vítězství a když dostává kýžený rozkaz k postupu a útoku, zapomíná rád na útrapy a námahy dnů předešlých a všichni do posledního muže jsou ochotni položit i s radostí poslední síly na oltář vlasti.

I.

Všeobecná strategická a taktická situace před bitvou.

(Náčrt č. 1.)

Ježto postup německých armád, jakož i přípravy generála Joffra k protiútoky na německé pravé křídlo byly již vyličený v přednášce

„Lvov a Marna“, postačí se zde omeziti pouze na situaci obou vojsk, v době, kdy byly vydány jak od německého vrchního velení, tak od gen. Joffra dispošice, jichž provedení vedlo bezprostředně k bitvě.

Na základě dispošice, vydané od gen. Joffra dne 4. září 1914 (viz „Lvov a Marna“), měly zaujmouti 5. září večer francouzské armády postavení:

1. Šestá francouzská armáda (gen. Maunoury) v prostoru severně od Meaux, s úkolem 6. září překročiti Ourcq mezi Lizy s. Ourcq a May-en-Multien směrem na Château-Thierry.

2. Anglická armáda (gen. French) měla státi čelem na linii Changis—Coulommiers a 6. září postupovati na Montmirail.

3. Pátá francouzská armáda (gen. Franchet d'Espérey) měla státi na linii Courtacon—Esternay—Sézanne připravena k útoku na sever; druhý sbor jezdeckta měl udržovati spojení s anglickou armádou.

4. Devátá francouzská armáda (gen. Foch) stojí mezi Sézanne a Sommesous, má krýti pravé křídlo páté armády a k tomu účelu obsaditi vysočinu severně od Sézanne a jižní východy bahnišť St. Gond.

5. Čtvrtá a třetí francouzská armáda měly 6. září zahájití ofensivu ve vzájemném dorozumění od Revigny směrem na západ.

Německé armády měly postupovati 5. září, t. j. ještě nežli byla vydána dispošice něm. vrchního velitelství (v přednášce „Lvov a Marna“ doslovně uvedená) takto:

1. První německá armáda (gen. Kluck): Devátý sbor přes Château-Thierry na Esternay, třetí sbor přes La Ferté Milon na Sancy, čtvrtý sbor přes Crouy s. Ourcq na Choisi-en-Brie, druhý sbor přes Lizy s. Ourcq na Coulommiers, čtvrtý záložní sbor a čtvrtá divise jezdeckta přes Nanteuil-le-Hadouin do prostoru severně od Meaux.

2. Druhá německá armáda (gen. Bülow): Sedmý sbor přes Pargny-la-Dhuis na Montmirail, desátý záložní sbor přes Le Breuil na Vauchamps, desátý sbor přes Mareuil-en-Brie na Champaubert a garda přes Avize do prostoru u Vertus.

3. Třetí německá armáda (gen. Hausen) dosáhla 4. září večer: Dvanáctý sbor Tours s. Marne, Condé s. Marne, Aigny a Vraux, devatenáctý sbor Châlons s. Marne, 23. záložní divise jižně Remeše a 24. záložní divise asi 25 km severovýchodně od Remeše. Pro příští den — 5. září — byl nařízen u této armády se svolením vrchního velitelství den odpočinku.

4. Čtvrtá německá armáda byla 5. září disponována do prostoru Vitry—St. Mard.

Provádějice výše uvedené pochody, t. j. dne 5. září dopoledne, dostaly německé armády od vrchního velitelství uvedenou již dispošici. Podle ní měly: První a druhá armáda zůstatí východně od Paříže, čelem proti opevněnému hlavnímu městu, a to: první armáda v prostoru mezi Oisou a Marnou, druhá armáda mezi Marnou a Seinou. Třetí armáda měla postupovati jižním směrem na Troyes-Vendeuvres, čtvrtá a pátá armáda měly pokračovati v postupu směrem jihovýchodním, a to pravým křídlem přes Vitry. V informaci, jež předcházela tomuto rozkazu, bylo výslovně podotknuto, že třetí armády bude užito podle potřeby buď k podpoře prvé a druhé armády ve směru západním, anebo čtvrté a páté armády ve směru jihovýchodním.

Úvahy, které vedly k této dispozici, líčí přednosta (Tappen?) operačního oddělení německého vrchního velitelství takto: „Počátkem září obdrželi jsme zprávy o rozsáhlých železničních přesunech francouzských směřem od východu na Paříž. Musili jsme tudíž počítati s přemístěním francouzských sborů s pravého křídla na levé. Útok nepřítele na naše pravé křídlo při dalším postupu byl tím pravděpodobnější, poněvadž za tímto křídlem nebylo záloh.“

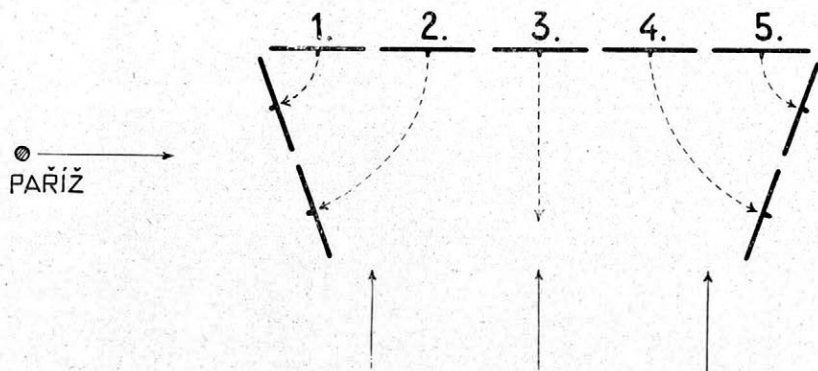
Toto uveřejnění, jež má býti jakýmsi ospravedlněním dispozice, stává se však při kritickém rozboru přímo obžalobou německého vrchního velitelství.

Předně: Německému vrchnímu velitelství bylo již dlouho před 5. zářím známo, že Joffre přeskupuje své sbory s pravého křídla na levé, učinilo však svá opatření teprve 5. září, t. j. rozhodně pozdě, alespoň pro první německou armádu. Ale dejme tomu, že německé vrchní velitelství bylo teprve 4. září zpraveno o úmyslech gen. Joffra. Nebylo jeho první povinností, jakmile obdrželo dispozice, jež vydal 4. září gen. Kluck pro překročení Marny příštího dne, buď zastaviti okamžitě tento postup, anebo, nebylo-li to již možno, odebrati se bezodkladně na bojiště, kde musely nastati samozřejmě v důsledku vydané dispozice a nařízení gen. Klucka pro 5. září těžké komplikace?

Za druhé: Německé vrchní velitelství posuzovalo zcela správně úmysl gen. Joffra, napadnouti německé pravé křídlo směřem od Paříže. Vrchní velitelství musilo však také věděti, má-li míti taková operace příznivý výsledek, že je třeba, aby nepřítel také ostatní německé armády vázal a zaměstnal, a to buď tuhým odporem v připravených posicích, anebo — ještě lépe — bezohlednou ofensivou na celé frontě.

Německé vrchní velitelství musilo tudíž počítati s tím, že Joffre nejen svou útočnou skupinu u Paříže, ale i její sousední armády zesílití musí, aby vyhověl základnímu taktickému pravidlu.

Bylo správné v takovém případě dáti onomu nepříteli kromě již ohroženého pravého křídla první armády ještě snadnou příležitost napadnouti též obě zevnější křídla čtvrté a druhé armády, na východ a na západ se zatáčeující

Německé vrchní velitelství snaží se sice učiniti zadost této situaci tím, že si ponechává třetí armádu skoro jako zálohu ke své dispozici. Nehledě však k tomu, že nepřítel mohl také tuto armádu energickým frontálním postupem i slabších vojsk upoutati, kdo měl

na místě rozhodnouti o tom, kterak ji upotřebiti v kritickém okamžiku, když vrchní velitelství bylo na sta kilometrů od bojiště vzdáleno?

Nemohouce předpokládati, že německému vrchnímu velitelství bylo neznámo, co zde bylo jen zcela stručně naznačeno, musíme jen konstatovati, že se vrchní velitelství dopustilo kromě jiných chyb též jedné z největších, t. j., že podceňovalo úplně svého protivníka.

II.

Boje a situace 5. a 6. září 1914. (Náčrt č. 1.)

Dne 5. září postupovala německá první armáda — jak již dříve řečeno — takto: Druhý sbor přes Nanteuil a Lizy-sur-Ourcq, čtvrtý sbor přes Betz a Crouy-sur-Ourcq, třetí sbor přes La Ferté Milon a devátý sbor přes Château Thierry. Za druhým sborem následoval čtvrtý záložní sbor, který měl rozkaz chrániti v prostoru Marcilly—Meaux pravý bok první armády při přechodu přes Marnu.

Francouzská šestá armáda stála 4. září čelem na sever v prostoru Dammartin—Pontoise, a to: 55. zál. divise v Dammartin, 56. zál. divise v Le Mesnil-Amelet, marocká brigáda v Claye, sedmý sbor (14. divise) v Louvres. Dále na východ stály: 61. a 62. zál. divise v Pontoise, Tremblay a v Gonesses a kromě toho byly v pevnosti k dispozici: oranská divise v Le Bourget, 45. alžírská divise v Bourg la Reine a čtvrtý armádní sbor, který byl právě vykládán na nádraží v Gagny.

Okolnost, že podle vydané dispoice gen. Joffra měla francouzská šestá armáda se shromáždit 5. září večer v prostoru severně od Meaux, musila vésti samozřejmě již 5. září ke srážce mezi ní a pravým křídlem německé první armády. Tím bylo však úplně vyloučeno německou první armádu z pravého boku neočekávaně napadnouti. Že k tomu skutečně nedošlo, nezavinilo tudíž — jak se všeobecně usuzuje — velitelství šesté francouzské armády, nýbrž gen. Joffre, který zajisté asi předpokládal, že během 5. září všechny části německé první armády překročí Ourcq, jinak by byl asi volil prostor, ve kterém se šestá francouzská armáda 5. září měla shromáždit, více na západ.

V provedení obdrženého rozkazu postupují tudíž od šesté francouzské armády 5. září v 7 hod. dop.: marocká brigáda na Penchard a Neufmontiers, 55. záložní divise na Monthyon a 56. záložní divise na St. Soupplets. Překvapena u Iverny o 1. hod. odp. těžkou dělostřeleckou palbou z prostoru východně od Monthyon—Penchard, rozvinuje se 110. záložní brigáda k útočnému postupu. Ale též německý čtvrtý záložní sbor přechází k útoku směrem západním, ustupuje však — zjistiv postup celé šesté francouzské armády — do své původní obranné posice severně od Meaux.

Francouzové zmocňují se v noci prostoru Neufmontiers—Penchard—Monthyon—St. Soupplets. Sedmý sbor (14. divise) podporuje tuto akci rychlým postupem na Brégy.

Německý čtvrtý záložní sbor stojí večer 5. září k obraně připraven na linii Acy—Puisieux—Etrepilly—Chambry. Ostatní sbory první německé armády pokračují nerušeně ve svém postupu směrem jihovýchodním a dosáhnou 5. září večer prostorů: Druhý armádní sbor od Coulommiers až jižně Meaux, čtvrtý sbor jihozápadně od Coulommiers, třetí sbor Sancy, devátý sbor Esternay.

6. září pokračují francouzská 55. a 56. záložní divise, sedmý sbor

a marocká brigáda a v noci na bojiště dorazivší 45. alžírská divise v útocích na německý čtvrtý záložní sbor. Francouzská 8. divise, jež byla vyložena 4. září v Gagny, nastupuje jižně od Marny přes Lagny; francouzské šesté armádě přidělený jezdecký sbor operuje proti severnímu křídlu německého čtvrtého záložního sboru.

Němci brání se houževnatě proti přesile a již v poledne zasahuje na jejich levém křídle u Lizy sur Ourcq 3. divise a k večeru na pravém křídle u Etavigny 4. divise druhého sboru.

Ze tyto posily mohly dorazit včas na bojiště, stalo se takto:

Anglická armáda překročila na svém ústupu 4. září Marnu a stojí 5. září večer v prostoru jihozápadně od Crézy mezi Lagny a Courtacon na frontě 55 km dlouhé. Proti této armádě stojí večer německý druhý sbor a východně od něho německý třetí sbor, a to s 8. divisi v prostoru Beauthail—Amillis, se 7. divisi u Chévrú. Podle dispozice, vydané 4. září gen. Joffrem, měla se anglická armáda shromáždit 5. září v prostoru Changis—Coulommiers a nastoupiti 6. září postup směrem na Montmirail. Musilo tudíž dojíti také mezi anglickou a německou první armádou toho dne k boji jižně od Marny.

Ježto však anglické vojsko bylo následkem těžkých ztrát a nepřetržitým ústupem úplně vyčerpáno a částečně i desorganizováno, povolil mu Joffre 5. září odpočinek. Nařízený postup měl počítí 6. září ráno.

Gen. Kluck dostal 5. září dopoledne známou již disposici německého vrchního velitelství s rozkazem, zaujmouti v prostoru mezi Oisou a Marnou postavení čelem proti Paříži. Generál Kluck byl však toho názoru, že hledíc na celkovou situaci, není více možno zastaviti postup jeho sborů přes Marnu, a odhodlal se k tomu teprve, když útok francouzské šesté armády na jeho čtvrtý záložní sbor nepřipouštěl již pochybností o úmyslech francouzského velitelství. Ještě v noci z 5. na 6. září vydal Kluck rozkazy svým sborům odpoutati se od nepřítele a nastoupiti zpáteční pochod za Marnu. Druhý sbor měl co nejrychleji zesílití obě křídla čtvrtého záložního sboru západně od Ourqu; čtvrtý sbor byl dirigován na La Ferté s. Jouarre, třetí sbor na La Ferté Gaucher, devátý sbor měl prozatím zůstatí u Joiselle. Slabé zadní voje a jezdeckto pod velením generála Marwitze měly postup anglické a francouzské páté armády podle možnosti zadržeti.

Provedením těchto dispozic bylo sice nebezpečí bočného útoku francouzské čtvrté armády zažehnáno, nastává však jiné nebezpečí, nebezpečí průlomu v mezeře povstalé mezi první a druhou německou armádou, spojené s dalším nebezpečím: obchvácení obou křídel generála Bülowa. Situace byla tím kritičtější, že jediný činitel, který byl by měl zde zakročití, t. j. německé vrchní velitelství, nebylo bitvě přítomno.

Gen. Kluck měl sice pocit, že druhé armádě hrozí velké nebezpečí, a ponechal proto Bülowu k dispozici 6. září svůj třetí a devátý sbor jižně od Marny, ale již 7. září telegrafuje Bülowu: „Zasáhnutí třetího a devátého sboru na Ourcu nezbytně třeba, prosím odeslati oba sbory směrem na La Ferté Milon a Crouy.“ Tím byl osud Bülowův zpečetěn.

Je sice úplně správné, že situace Kluckova nebyla závidění hodná. Byl-li poražen, stála francouzská šestá armáda přímo v týle ostatních německých armád, ale on měl přece možnost vyhověti všem na něho kladeným požadavkům, a to: nevázati se na prostor západně od Ourqu, nýbrž vzítí jednoduše čtvrtý záložní sbor zpět a opřítí své

levé křídlo o Château Thierry a do tohoto prostoru také dirigovati ostatní sbory. Tím bylo by bývalo spojení s druhou armádou zachováno a též tyl německé fronty dostatečně chráněn. Ze se Kluck k tomu neodhodlal, nutno přičísti velké chybě mnohých podvelitelů — s t a r o s t i o v l a s t n í v ě h l a s.

Druhá německá armáda stojí 5. září večer takto: desátý záložní sbor v Montmirail, desátý sbor u Champaubert, garda u Vertus. Sedmý sbor jižně od Montmirail stupňovitě napravo.

Již v 8 hodin 30 minut dopoledne dostal generál Bülow zmíněnou disposici vrchního velitelství s rozkazem, zaujmouti v prostoru mezi Marnou a Seinou postavení čelem na Paříž. Jeho úmyslem bylo 6. září otočiti celou frontu své armády kolem sedmého armádního sboru jako osy směrem na západ (z té příčiny disponoval také již 5. září sedmý sbor do prostoru jihozápadně od Montmirail). Poněvadž však na dotýčný dotaz u gen. Klucka bylo mu oznámeno, že Kluck nemá úmyslu 5. září zastaviti postup svých sborů do prostoru Esternay—Meaux, nezbyvalo Bülowovi nic jiného, nežli pokračovati 6. září v postupu jižním směrem, a to pravým křídlem na Esternay, levým přes Malý Morin na Fère-Champenoise. Sedmý armádní sbor měl postupovati vpravo od desátého záložního sboru.

Postup anglické armády 6. září je — jak již podotknuto — při jejím fysickém a duševním stavu velmi opatrný a nesmělý, takže slabým německým zadním vojům a jezdeckvu není těžko tento postup na Velkém Morinu zastaviti.

To je též příčinou, že nejen německý druhý a čtvrtý sbor mohou 6. září ráno své posice nerušeně opustiti, ale čtvrtý sbor, ustupující přes Rebais, může nerušeně defilovati podél celé anglické fronty.

Napravo od Angličanů stojí 5. září večer francouzská pátá armáda, a to: Desátý sbor severně a západně od Sézanne až k Le Meix, první sbor jihozápadně od Le Meix, třetí sbor v krajině u Louan, osmnáctý sbor v krajině u Voultonu; druhý sbor jezdeckva udržuje spojení s anglickou armádou jižně od Fôret de Jouy, 51. záložní divise stojí jižně od Sézanne, 69. a 53. záložní divise jižně od Louan jako zálohy.

Úkol této armády byl: „Stáhnouti se 5. září lehce na svém levém křídle v prostoru Courtacon—Esternay—Sézanne a býti připraven k útoku směrem severním.“

Ve smyslu tohoto rozkazu nařídil Franchet d'Esperey postup pro 6. září takto: Devátý sbor na Fôret à Gault, první sbor na Chatillon sur Morin, třetí sbor do prostoru Escardes—Courgivaux—Monceaux, osmnáctý sbor na Sancy.

Napravo od francouzské páté armády stojí 5. září večer devátá armáda, složená ad hoc z jednotek třetí a čtvrté armády za tím účelem, aby vyplnila mezeru, povstalou při ústupu od francouzských hranic na Marnu mezi čtvrtou a pátou francouzskou armádou. (Na této mezeře spočívá také pravděpodobně dispoice německého vrchního velitelství, vydaná 5. září, což dokazuje, že německé vrchní velitelství nemělo o utvoření a zařazení deváté francouzské armády ani potuchy.)

Situace francouzské deváté armády 5. září večer je tato: Jedenáctý sbor v prostoru Sommesous—Lenharrée—Normée—Morains-le-petit, devátý sbor v připojení nalevo má obsazeny jižní východy bahenišť St. Gond (tehdy již úplně vyschlých), s posunutými předními strážemi severně od bažin, 42. divise v prostoru le Mondement

—Soisy—Charleville; 60. záložní divise daleko na jihu u Herbisse, 52. záložní divise u Connantre jako zálohy.

Ve smyslu obdrženého rozkazu nařídil Foch pro 6. září postup 42. divise a marocké divise (levé křídlo devátého sboru) na Vau-champs—Janvilliers s rozkazem, působiti v připojení na desátý sbor páté francouzské armády směrem na Montmirail. Zbytek devátého sboru měl býti v pohotovosti na linii Oyes—Broussy a připraven k postupu na sever. Jedenáctý sbor a obě záložní divise měly zůstat ve své posici. Mezeru mezi devátou a čtvrtou armádou měla uzavřít 9. jezdecká divise.

Třetí a devátý sbor německé druhé armády stojí 5. září večer takto: 5. divise Cerneux—Sancy, 6. divise Monceaux—Courgivaux, 18. divise Neuvy, 17. divise Esternay. Oba sbory dostaly rozkaz gen. Klucka, odpoutati se od nepřítele a ustoupiti na sever, až 6. září dopoledne.

V důsledku postupu, velitelstvím francouzské páté armády na 6. září nařízeného, došlo však již o 7. hodině ranní k boji na celé frontě mezi německým třetím a devátým sborem a francouzskou pátou armádou.

Francouzský desátý sbor podporuje svou 20. divisi u Charleville francouzskou 42. divisi a jeho levé křídlo zabráňuje německému desátému záložnímu sboru další postup přes Jouy pod Gault. Boje trvají zde dlouho do noci. Francouzský sbor útočí směrem na Esternay a zmocňuje se v noci po tuhém boji Chatillonu s. Morin. Třetí sbor bere útokem Escardes, Courgivaux a Monceaux, nemůže však dále proniknouti, osmnáctý sbor bojuje dlouho do noci o Sancy, které zůstává však v rukou Němců.

Podporovány desátým záložním sborem druhé německé armády uhájily tudíž třetí a devátý armádní sbor celkem své posice a mohly za noci na 7. září, zanechávajice vzadu silné zadní voje, nastoupiti nařízený odchod na sever do prostoru la Ferté-Gaucher—Montmirail. Na pravém křídle chrání je Marwitz proti postupujícím Angličanům.

Levé křídlo francouzské páté armády spokojuje se s obsazením přechodů přes Velký Morin.

Druhá německá armáda postupovala 6. září přes Montmirail a Malý Morin směrem na jih. Sedmý sbor zůstal ve své posici, ježto bylo Bülowu 6. září ráno známo, že Kluck odvolal své sbory na sever. Také desátý záložní sbor, který podporoval dopoledne 6. září německý třetí a devátý sbor jižně od Velkého Morinu, dostal po jejich odchodu rozkaz k ústupu na Montmirail. Jak viděti, činí již Bülow patřičná opatření, aby chránil své pravé křídlo proti Angličanům. Desátý sbor chrání v lese jižně od Jouy svým pravým křídlem ústup desátého záložního sboru na sever a zadržuje zde další postup pravého křídla francouzské páté armády. Levé křídlo německého desátého sboru a nalevo od něho německá garda zatlačují u St. Prix a severně od bažin stojící francouzské předvoje na jih, jakož i francouzskou 42. a marockou divisi do obrany na vysočině Sézannské.

Francouzská 9. armáda stojí 6. září večer: 42. divise u Charleville—Soisy, devátý sbor v prostoru Oyes—Renves—Broussy—Mt. Aoult, jedenáctý sbor celkem v původní posici od Morains le Petit až k Sommesous.

Ofensiva Fochova nedosáhla 6. září svých cílů.

Velice zajímavá a pro výsledek bojů na Marně velmi důležitá je činnost německé třetí armády dne 6. září. Tato armáda dostala 5. září večer disposici německého vrchního velitelství k postupu na jih. O bojích na Ourcq toho dne neměl gen. Hausen ještě žádných zpráv a věděl jen tolik, že obě sousední armády, druhá a čtvrtá, jsou o celý denní pochod napřed. O nepříteli bylo známo, že ustupuje jižním směrem.

Podle disposice vrchního velitelství měla třetí armáda postupovati 6. září směrem na Troyes—Vendeuvre s určením, že bude jí užito k tomu, aby buď podporovala první a druhou armádu směrem západním, anebo čtvrtou a pátou armádu směrem jihovýchodním. V rozkaze nestálo sice výslovně, že stojí tato armáda k dispozici německému vrchnímu velitelství, ale jak z celkové situace, tak z výrazu „bude jí užito“ dalo se vycítiti, že je v každém případě nutno podržeti všechny části této armády v rukou, pokud situace na obou zevnějších křídlech druhé a čtvrté armády není úplně vyjasněna.

Podle disposice generála Hausena měly 6. září postupovati: 23. záložní divise na Villeneuve, dvanáctý sbor do prostoru silniční křižovatky jižně od Germinon—Coupetz, devatenáctý sbor na Loisy sur Marne. Než byla provedena tato nařízení, dostavil se 6. září dopoledne k velitelství dvanáctého sboru důstojník od gardového sboru druhé německé armády s prosbou, poskytnouti gardě pomoc, a hlásil, že tento sbor stojí svým levým křídlem v těžkém boji proti Francouzům, postupujícím na Clamanges. Velitel dvanáctého armádního sboru disponuje bez rozmyšlení ihned 32. divisi na Clamanges a kromě toho ještě celé dělostřelectvo a jezdeckto 23. divise. (Podotknuto budiž, že třetí německá armáda trpěla velkým nedostatkem jezdeckta.)

Gardě podařilo se však již před příchodem těchto posil zmocniti se útokem Clamanges, 32. divise následuje pak jednoduše za gardou až do linie Normée—Lenharrée, kde přenocuje.

Odbočením 32. divise nastává však veliká mezera mezi levým a pravým křídlem třetí armády, k jejíž vyplnění disponuje velitel dvanáctého sboru zvláštní skupiny do Sommesous a Soude.

Vlevo od dvanáctého postupuje devatenáctý sbor ve dvou proudech, a to: 88. zesílená brigáda na Coole, kterého dosáhne večer společně s pěchotou 23. divise. Hlavní proud postupuje na Loisy s. Morin. Poněvadž již dopoledne dostal velitel v čele postupující 40. divise zprávu, že osmý sbor čtvrté německé armády stojí západně od Vitry v boji s nepřitelem a prosí o podporu, pokračuje také tato divise v postupu jižním směrem, aby zde zasáhla do boje, a ještě téhož dne nařizuje velitel devatenáctého sboru pro 7. září společný útok celého sboru na francouzské levé křídlo u Huironu.

Tak vidíme rozplynutí se již 6. září celou třetí německou armádu, tuto jedinou naději Bülowa a německého vrchního velitelství, jako snih na jarním slunci. Vinu nese jak Hausen, tak jeho podřízení velitelé. Musili přece věděti, jakou úlohu třetí armáda má, a neměli se bez svolení armádního velitelství v pravém slova smyslu rozběhnouti na všechny strany.

Že v boji stojící vojsko se vždy ohlíží po zálohách, aby mu usnadnily úkol i když to není nutno, je samozřejmo; velitel zálohy nesmí však nikdy pustiti celek se zřetele, a musí takové prosby rozhodně odmítnouti, a to tím více, není-li velitel celku — jako zde — po ruce. Jak zcela jinak by se byla utvářila situace druhé německé armády,

a tím snad i celý průběh bitvy, kdyby 7. září ráno byla stála celá třetí armáda k dispozici proti pravému křídlu gen. Foche.

Zcela jinak jednal Joffre, když Maunoury žádal s poukazem na ohroženou Paříž o podporu. „Šestá armáda ať bojuje do posledního muže!“ — zněla odpověď.

II.

Boje a situace 7. září 1914. (Náčrt č. 2.)

Situace západně od Ourcq ráno 7. září může býti považována pro německou první armádu za příznivou. Na obou křídlech čtvrtého záložního sboru stojí po jedné divisi druhého sboru, uprostřed mezi May-en-Multien—Trocy a Varreddes je umístěna silná dělostřelecká skupina, dávající čtvrtému záložnímu sboru pevnou oporu, a kromě toho lze očekávat ještě téhož dne zasáhnutí čtvrtého aktivního sboru do boje. Tento sbor dirigoval gen. Kluck na severní křídlo čtvrtého záložního sboru.

Avšak též francouzské velitelství nezhálí. 61. záložní divise je přivezena vlaky na bojiště a zasahuje ihned směrem na Villers—St. Genest, podporována jsouc na levém křídle jezdeckým sborem. Také 63. záložní divise je dirigována na bojiště.

Již při svítání vzplanul na celé frontě urputný boj, ve kterém se omezují Němci výhradně na obranu spojenou s příležitostnými protiútoky. O 4. hodině odpolední se zmocňují Francouzové výšin západně od Etavigny, o vesnici samu bojuje se dlouho do noci. Také Acy a Etrépilly, o které se bojuje se střídavým zdarem dlouho do noci, zůstávají v rukou Němců. Proudý německé čtvrtého aktivního sboru, již dopoledne na bojiště dorazivší, zasahují do boje v prostoru Betz-Boullarre. Zápas francouzské šesté a německé první armády, až dlouho do noci trávající, zůstává nerozhodnut, Němci, zvláště čtvrtý aktivní sbor, počínají však trpěti úplným vyčerpaním.

Angličané stojí po odchodu německého druhého a čtvrtého sboru jen proti skupině generála Marwitze, který houževnatě brání přechody přes Velký Morin a Aubetin. Přes to, že odchod Němců na sever byl letci pozorován a hlášen, nemůže se dostati anglická armáda kupředu, její postup je právě tak opatrný a nesmělý jako den před tím.*)

Dne 7. září odpoledne stojí: anglický třetí sbor v Maisonnelles, druhý sbor na linii Coulommiers—Giremontier, první sbor na linii Dagny—Choisy. Marwitz ustupuje pomalu za Malý Morin. Na úrovni s Angličany na jejich levém křídle postupuje francouzská osmá divise jižně od Meaux.

Francouzská pátá armáda pozorovala již v noci ze 6. na 7. září přípravy třetího a devátého německého sboru k ústupu na sever. Němci, aby tento ústup zastřeli a zamezili energický postup

*) Pozn. red. Autor tohoto článku nemohl dosud užiti díla, jež právě vyšlo, a opakuje tedy výtku, kterou Angličanům dělali všichni kritikové. Ale podle oficiální zprávy o operacích, kterou publikuje gen. Edmonds v prvním svazku: *History of the Great War: Military Operations* (London, Macmillan 1922), nebyl postup Angličanů pomalejší, než bylo lze čekati. Edmonds udává přesně délky pochodů od 6. do 9. září, a srovnáme-li je (asi 16 km denně) s faktem, že Angličané se dali na postup, jsouce dva denní pochody za francouzskou armádou a obdrževše později oznámení o změně Joffreova plánu, musíme uznati, že při obtížích terénu (3 řeky!) a únavě anglické armády, jež nejvíce trpěla, byl její postup přiměřený.

francouzský, rozhodli se vzít ještě před odchodem vesnice Monceaux, Sancy a Courgivaux, kterých se Francouzové v noci zmocnili. Tento podnik minul se však úplně svým cílem. Útok byl odražen a Francouzové vnikli do Esternay, který nebyl ještě úplně od Němců vyprázdněn.

Druhý francouzský jezdecký sbor zmocňuje se la Ferté Gaucher. V připojení na jezdecko obsazuje francouzský osmnáctý sbor přechody přes Velký Morin a posunuje přední stráž na sever řeky. Třetí sbor dosahuje teprve v noci Velkého Morinu a posunuje přední stráž na severní břeh, obsadiv zároveň Esternay. První sbor zmocňuje se Champ-guyonu a stojí o 5. hodině odpoledne křídlem už jižně od Rieux. Úmysl tohoto sboru padnouti ustupujícímu německému devátému sboru do pravého boku se nezdařil, ježto bylo nutno podporovati vlastní desátý sbor, který stál v těžkém boji s německým desátým sborem v lese jižně od Gault.

Již okolo 12. hodiny odpolední dostal velitel francouzské páté armády zprávu, že také čtyřicátá druhá divise deváté armády stojí v těžkém boji mezi Villeneuve a Charleville, Franchet d'Esperey disponuje ihned svou dvacátou divisí (desátého sboru) směrem na Charleville, která jest však protiútokem Němců z lesa jižně od Gault vržena zpět. Teprve když německý záložní sbor ustoupil na sever, mohla se zmocniti dvacátá divise v noci Charleville.

Armádní zálohy následovaly, a to: padesátá první záložní divise do lesa jižně od Gault, padesátá třetí a šedesátá devátá divise do prostoru Monceaux—Courgivaux.

Generál Foch, velitel deváté francouzské armády, nařídil na 7. září: první marocká divise (devátý sbor) a 42. divise pokračují, připojující se na desátý sbor páté armády, v útoku směrem severozápadním, devátý sbor má udržeti jižní východy bažin St. Gond ve svých rukou a býti připraven k protiútku. Jedenáctý sbor má obsazenou frontu uhájiti a býti připraven k postupu směrem na Clamanges—Colligny. Jeho pravé křídlo měla kryti šedesátá záložní divise. Devátá jezdecká divise měla udržeti spojení se čtvrtou francouzskou armádou.

Německé útoky na devátou francouzskou armádu započaly na celé frontě ihned při svítání 7. září s neočekávanou prudkostí. Hlavní útok Němců směřoval na Mondement. Villeneuve, Soizy a Oyes přecházejí do rukou Němců a jen pomocí desátého sboru páté francouzské armády je možno zastaviti další postup Němců na Sézanne. Renves, Brousy le Grand a Petit zůstávají však v rukou francouzského devátého sboru. Němci spokojují se prozatím s obsazením jižních východů bahenišť St. Gond, jejich hlavní útok směřuje zde na Fère Champenoise. Po obou stranách dráhy podniknutý útok má úspěch. O 8. hodině ranní musí Francouzové opustiti Morains a ustoupiti jižním směrem. Normée a Lenharrée přecházejí do rukou německého dvanáctého sboru a jedenáctý francouzský sbor ustupuje do linie Fère-Champenoise—Connatray—Sommesous.

Situace druhé německé armády 7. září večer je tato: Desátý záložní sbor zadržuje postup francouzské páté armády jižně od Montmirail, napravo od něho usazuje se sedmý sbor v Dolanském úseku od Fontenelle až k Montmirail. Čtrnáctá divise tohoto sboru tvoří zálohu severně od Montmirail. Desátý sbor stojí v boji jižně od Petit Morinu v prostoru jihovýchodně od le Gault a na vysočině sézannské. V připojení na tento sbor proniká německá garda vítězně přes bažiny St. Gond.

Od třetí německé armády stojí 7. září o 6. hod. ranní 32. divise u Lenharrée v připojení na německou gardu v boji proti francouzskému jedenáctému sboru. 23. záložní divise postupuje té doby ve dvou proudech směrem na Villeseneux a Vatry. Také tato divise zasahuje, na levém křídle 32. divise, do boje proti francouzskému jedenáctému armádnímu sboru. 23. pěší divise dosahuje o půl 8. hod. ranní Somme puis. Při dalším postupu na Humbauville neočekávaně přepadena dělostřeleckou a pěchotní palbou, nastupuje ihned k útoku na Humbauville, nemůže však proniknouti. Devatenáctý sbor počíná již při svítání 7. září hromadné útoky na francouzské levé křídlo, musí je však zastaviti, jsa sám na levém boku napaden.

Boje a situace 8. září. (Náčrt č. 3.)

Na západním křídle byl úmysl obou protivníků dosáhnouti během 8. září konečného rozhodnutí. Celou noc ze 7. na 8. září bylo s největší rozhořčeností bojováno o jednotlivé důležité opěrné body. Již při svítání uplatnilo se u první německé armády zasáhnutí úplně shromážděného čtvrtého aktivního sboru.

Betz přechází do německých rukou, sedmý francouzský sbor je pomalu tlačěn na Villers—St. Genest a Bouillancy. O Acy rozprádá se tuhý boj. Pokus šesté francouzské armády obchvátiti severní německé křídlo selhává, útok francouzské 45. divise do prostoru Varedes—Etrépilly se hroutí, o Barcy a Chambry se bojuje urputně.

K večeru se stává situace gen. Maunoury přímo kritickou. Galliéni odesílá na autech sedmou divisi čtvrtého sboru do prostoru mezi sedmý sbor a 61. záložní divisi. Ale vše je marné. Již v poledne objevily se na bojišti první proudy německých sborů, třetího a devátého, postupující přes la Ferté-Milon. Francouzové podnikají ještě k večeru zoufalé útoky na Betz a okolí, avšak bez výsledku. S nastávající nocí jest situace německé první armády velmi dobrá, její severní křídlo přesahuje daleko křídlo francouzské. Galliéni, který večer konferoval s Maunourym, přislíbil odeslati ještě v noci poslední zálohu, 62. záložní divisi, autem na bojiště.

Angličané přicházejí za noci ze 7. na 8. září k přesvědčení, že nepřítel před nimi ustupuje, že mají co činiti jen se slabým zadním vojem a odhodlávají se konečně k energickému postupu na Montmirail.

V 6. hodin ráno překročuje první sbor u St. Remy a druhý sbor u Boissy le Chatel Grand Morin, zatím co třetí sbor obsazuje La Haute Maison. V poledne hlásí letci, že Němci přešli Marnu s velikými proudy (třetí a devátý sbor), jakož i přítomnost silných zadních vojáků: mezi Orly a Sablonnières, u la Trétoire, západně od la Ferté s. Jouarre a u Ussy. Angličané pokračují v postupu, a to: první sbor na Trétoire a St. Cyr, druhý sbor na úsek St. Cyr a Jouarre, třetí sbor do prostoru mezi Jouarre a Ligny směrem na la Ferté s. Jouarre.

Německé zadní voje ustupují po krátkém boji a večer stojí Angličané na frontě: Viels-Maisons—La Ferté s. Jouarre, jakož i na severním břehu Petit Morinu v připojení na levé křídlo páté francouzské armády.

Tato disponovala 8. září jednotlivé sbory takto: Osmnáctý sbor na Fontenelle, třetí sbor na Corrobert, první sbor na Ville sous Orbaix; desátý sbor měl postupovati směrem severovýchodním, aby podporoval útok 42. divise sousední deváté francouzské armády.

Osmnáctý sbor překročuje u Celle Malý Morin a obsazuje po prudkém boji se sedmým německým sborem Marchais. Fontenelle nebylo možno toho dne dosíci. Třetí sbor je již záhy ráno zadržen u Kieux těžkou dělovou palbou. O Montmirail rozvinuje se tuhý boj mezi ním a sedmým a desátým záložním sborem. První francouzský sbor, postupující východně od Montmirail, je zadržen u Corbettaux. V připojení na první sbor postupuje levé křídlo francouzského desátého sboru až k Soigny. Pravá jeho divise zmocnila se Charleville a posunula své přední stráž až k Malému Morinu. 51. záložní divise stojí u Villeneuve, 53. a 69. záložní divise západně od Sézanne.

Pro pravé křídlo Bülowovo byl tento den velmi kritický. Proti jeho čtyřem divisím stojí devět francouzských divisí s daleko vytčenými cíli a nedalo se čekat, že se zvláště sedmému německému sboru podaří francouzský postup zastavit ještě 9. září.

Proto má Bülow úmysl uvolnit své ohrožené pravé křídlo silným útokem levého křídla, zesíleného nyní částmi třetí německé armády. Útok je nařízen na třetí hodinu ranní 8. září a proveden na pravém křídle desátým záložním a desátým aktivním sborem směrem na Sézanne a částmi dvanáctého aktivního a záložního sboru třetí armády směrem na Fère Champenoise a Sommesous.

Již v 7 hodin ráno je pravé francouzské křídlo zatlačeno. Němci zmocňují se Fère Champenoise v 10 hodin dopoledne a postupují na Connantre a Corroy. Též 62. divise ustupuje na Mailly.

Foch nedává se však přivést tímto neúspěchem z rovnováhy a hledí čelit situaci všemi prostředky. 52. záložní divise postupuje útočně na Fère Champenoise, ale marně; všechny útoky jsou odraženy a divise musí v noci ustoupiti na Connantre s rozkazem, aby 9. září opět útok obnovila. Ale útoky na Oeuvy podniknuté částmi francouzského jedenáctého sboru, jakož i útok 60. záložní divise na Semoine mají dobrý výsledek a zastavují další postup Němců.

Ústupem francouzského jedenáctého sboru jest však také ohroženo pravé křídlo francouzského devátého sboru. Broussy le Grand a le Petit přecházejí do rukou gardy a pravé křídlo francouzského devátého sboru jde zpět na Mt. Août. Též ve středu a na levém křídle francouzské armády dochází k urputným bojům. Mondement je opět cílem útoků německého desátého sboru, postupujícího přes Oyes. Ale všechny pokusy, zmocniti se tohoto důležitého bodu, selhávají. Také se podařilo 42. francouzské divisi dostati opět Villeneuve a les jižně Soizy do svých rukou.

Ale přes tyto úspěchy zůstává situace francouzské deváté armády tak dalece kritická, že hrozí jí úplně obchvácení pravého křídla, a to tím více, že též levé křídlo sousední čtvrté armády musí ustoupiti až k le Meix-Tiercelin.

III.

Boje a situace 9. září. (Náčrt č. 4.)

8. září večer hlásí Maunoury gen. Joffreovi svou kritickou situaci s prosbou o pomoc. Joffre odmítá a nařizuje pokračovati v boji až do posledního muže, neboť zcela správně vycítuje, že nastává konečné rozhodnutí tohoto gigantického zápasu.

Opět jest to střed šesté armády, kde za svítání 9. září počínají prudké boje o Etrépilly a Vincy. Za těchto bojů uplatňuje se čím dále tím více nezadržitelný tlak německého severního křídla. Jednotky všech sborů německé první armády přecházejí zde k rozhod-

němu útoku. Villers St. Genest a Nanteuil padají do rukou Němců. Odpoledne jsou francouzské 61. záložní a 7. divise zatlačeny do prostoru Silly le Long—Chéreville. Galliéni odesílá na bojiště pomoci aut 62. záložní divisi, která přichází však pozdě. Levé křídlo francouzské šesté armády není již větší akce schopno.

V této zoufalé situaci nastává však náhle veliká změna. Střed a levé křídlo německé první armády počínají k večeru ustupovati a Francouzové jsou 10. ráno překvapeni, že nepřítel přes noc opustil všechny své posice.

Věc měla se takto: Důvěrník generála Moltke, podplukovník gen. štábu Hentsch, dostavil se dne 9. září dopoledne s plnou mocí vrchního velitelství ke gen. Kluckovi a přinesl mu jménem tohoto rozkaz k ústupu na Soissons s podotknutím, „že celková situace je nepříznivá a že ze druhé armády jsou jen zbytky (Schlacken), které ustupují ne dobrovolně, nýbrž poraženy.“ Gen. Kluck vzpírá se tomuto rozkazu s poukazem na svou dobrou situaci. Hentsch stojí však na svém s podotknutím, že ústup jest neodvolatelný. Gen. Kluckovi nezbývá nic jiného, než vydati dispoziční k ústupu. Jeho levé křídlo a střed ustupuje přes la Ferté Milon, pravé křídlo přes Betz směrem na Soissons.

Angličané změnil 9. září ráno směr postupu více na sever. Pravé křídlo prvního sboru postupuje na Château-Thierry, podporováno jsouc levým křídlem francouzského osmnáctého sboru. Přes tuto pomoc padá však Château-Thierry, jež brání německý sedmý sbor, teprve v noci na 10. září do rukou Angličanů a Francouzů.

Druhý anglický sbor překročuje Marnu u Charly; také zde trvá přechod dlouho do noci. Třetí sbor pokouší se marně o přechod u la Ferté s Jouarre a teprve v noci na 10. září, když německý zadní voj ustoupil, podaří se zřídit most a přejíti 10. září Marnu.

Tímto postupem byla anglické armádě otevřena cesta do levého boku a do týlu 1. německé armády; tato však opustila již v noci na 10. září své posice západně od Ourequ a byla na ústupu směrem severním.

Druhá německá armáda pokračuje pod tlakem Angličanů 9. září v ústupu na svém pravém křídle, a to: sedmý sbor překročuje Marnu v prostoru Jaulgonne—Dormans—Binson, desátý záložní sbor ustupuje přes Orbais na Damery.

Francouzská pátá armáda podporuje osmnáctým sborem Angličany v útoku na úsek Essises, Chézy a Château Thierry, zbytek stojí 9. večer v prostoru u Viffortu. Třetí sbor obsazuje Montmirail Němci vyprázdňený, a postupuje až do úseku Montigny—le Breuil. První sbor překročil východně od Montmirail Malý Morin směrem na Vauchamps—Le Breuil. Jeho první divise bojuje ještě v 7 hodin večer s německým zadním vojem u Margny.

Od desátého sboru — který Joffre na 9. září podřídil generálu Fochovi — vystřídala padesátá první divise francouzskou čtyřicátou druhou divisi severně od Sézanne, dvacátá divise měla překročiti u Boissy Malý Morin. V prostoru Fromentières a la Chapelle sur Orbais narazí však také tato divise na tuhý odpor německých zadních vojáků. K jejímu ulehčení útočí části francouzského prvního sboru směrem na Baye—Villevénard, Němci vyhnou se však tomuto bojněmu útoku ústupem na sever.

Záložní divise padesátá třetí a šedesátá devátá stojí 9. září večer u Artonges. 10. září pokračuje francouzská pátá armáda v pronásledování. Osmnáctý sbor překročuje Marnu u Château Thierry,

padesátá třetí a šedesátá devátá záložní divise u Mézy. Třetí sbor překročuje Marnu mezi Jaulgonne a Passy po urputném boji s německým sedmým sborem. První sbor překročuje Marnu u Dormans a Verneuil.

U deváté francouzské armády bylo 9. září nebezpečí, že se levému křídlu německé druhé armády a pravému křídlu třetí armády přece podaří zmocnit se důležité vysočiny severně od Sézanne. Bülow byl ještě toho názoru, že není možno zastaviti postup Angličanů a francouzské páté armády, než když se mu podaří prorazit francouzskou frontu v těchto místech. Tento názor byl také úplně správný.

Oba protivníci, Bülow a Foch, byli si vědomi ohromné důležitosti této akce, jež musila definitivně rozhodnouti bitvu. Hustá mlha podporovala ráno 9. září útok Němců. Hned při prvním náběhu na úsvitě podniknutém, zmocňují se části desátého sboru a gardy bodákem vesnice a zámku Mondement. Také na pravém křídle postupuje útok Němců se zdarem. Jedenáctý francouzský sbor a šedesátá záložní divise ustupují přes Semoine—Gourganson—Gorroy. Ve středu a v úseku Mt. Août ustupují Francouzové na Linthes a St. Loup. Situace Fochova se přiostrhuje čím dále tím více, ale i nyní neztrácí Foch klidu a rozvahy. Zpraven jsa od letců, že mezi německou druhou a třetí armádou je větší mezera, rozhodne se krátce vystřídati padesátou první divisi čtyřicátou druhou divisi stojící jižně Mondementu, převést tuto na své pravé křídlo a hledati zde rozhodnutí. O 3. hodině odpolední stojí čtyřicátá druhá divise ještě u Broyes a již v 6 hodin večer je uskupena k útoku na východ v prostoru mezi Linthelles a Linthes.

V tu dobu byl však osud bitvy již rozhodnut. Také druhá a třetí německá armáda obdržely odpoledne rozkazy k ústupu za Marnu. O 5. hodině odpolední obsazují Francouzové Mondement od Němců vyprázdňený a v 7 hodin večer je boj na celé čáře ukončen. Silné německé zadní voje chrání ústup armády druhé a třetí.

10. září stojí: devátý a desátý sbor francouzský na linii Morains—Sommesous, večer na linii Vatry—Villeneuve. Němci ustupují západně a jihovýchodně od Châlons s. Marne přes Marnu.

Devátého září můžeme považovati gigantický boj za skončený. Německé armády byly sice přinuceny ustoupiti, byly tedy poraženy, ale zachovaly při ústupu nejen svůj příslovečný pořádek, nýbrž v této kritické chvíli i železnou kázeň, následkem staleté vojenské výchovy německého národa.

Pro Francouze, kteří bojovali s obdivuhodnou udatností, byl výsledek bitvy především morální: Nimbus německé nepřemožitelnosti byl zničen, Paříž vyproštěna z nebezpečí a německá linie vržena o 80 km zpět. Že cílů, jež si vytklo Německo svým válečným plánem, nebylo dosaženo, toho příčiny nejsou výhradně na poli technickém a taktickém, nýbrž spíše — jak jsme viděli — na poli strategickém a psychologickém.

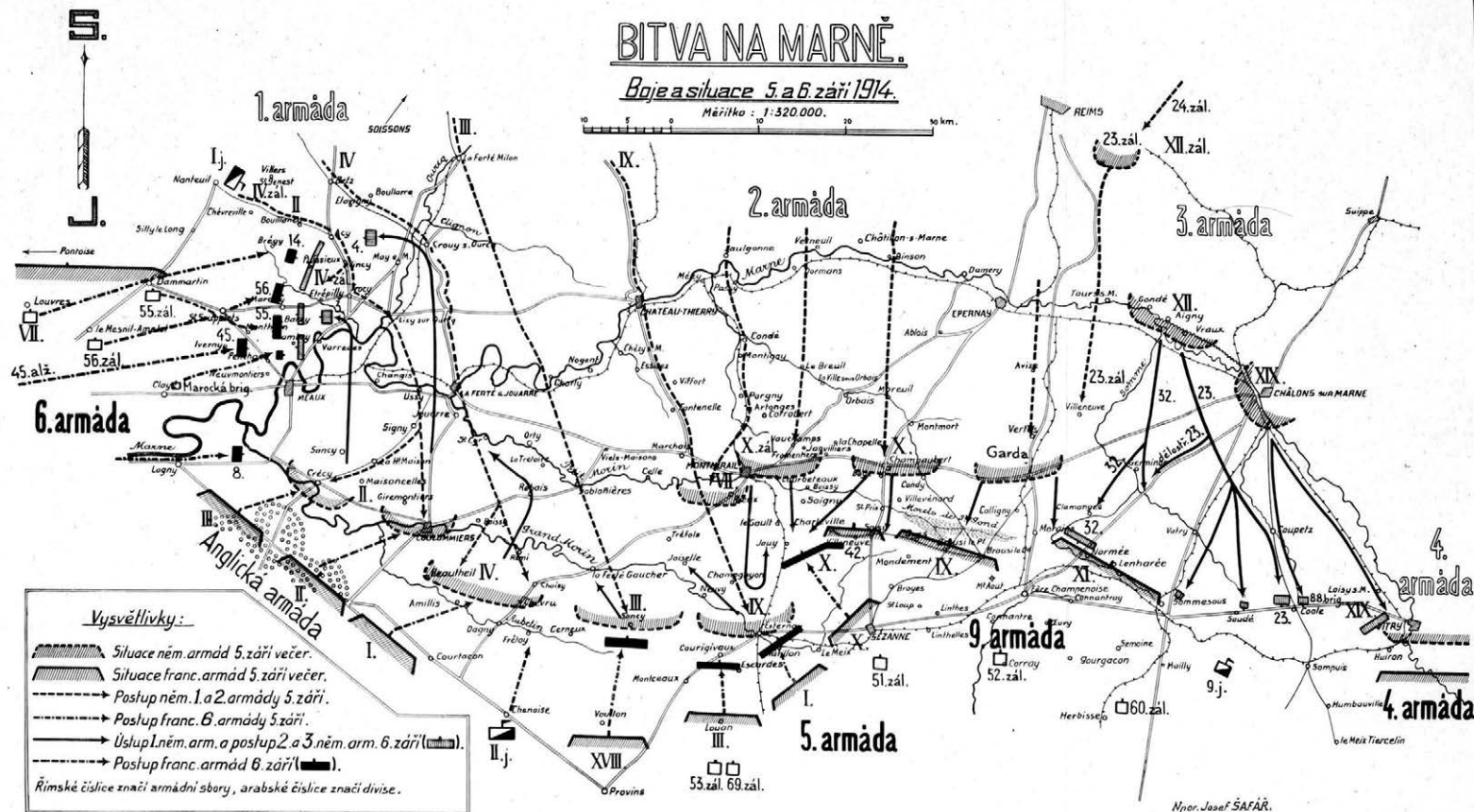
Německý plán byl zajisté velmi dobrý, ale jeho provedení selhalo úplně, jakmile vrchní velitelství narazilo na první překážky. Nepřehlížeje ani ke známému již zeslabení tak důležitého pravého křídla při postupu na Paříž o dva armádní sbory a jednu jezdeckou divisi, zhroutil se celý plán v okamžiku, kdy se nezdařilo zamýšlené obchvácení francouzského levého křídla a kdy Kluck byl přinucen změnit frontu a postavit se na Ourcq čelem proti Paříži.

BITVA NA MARNE.

Boje a situace 5. a 6. září 1914.

Měřítko: 1:320.000.

0 5 10 20 30 km.

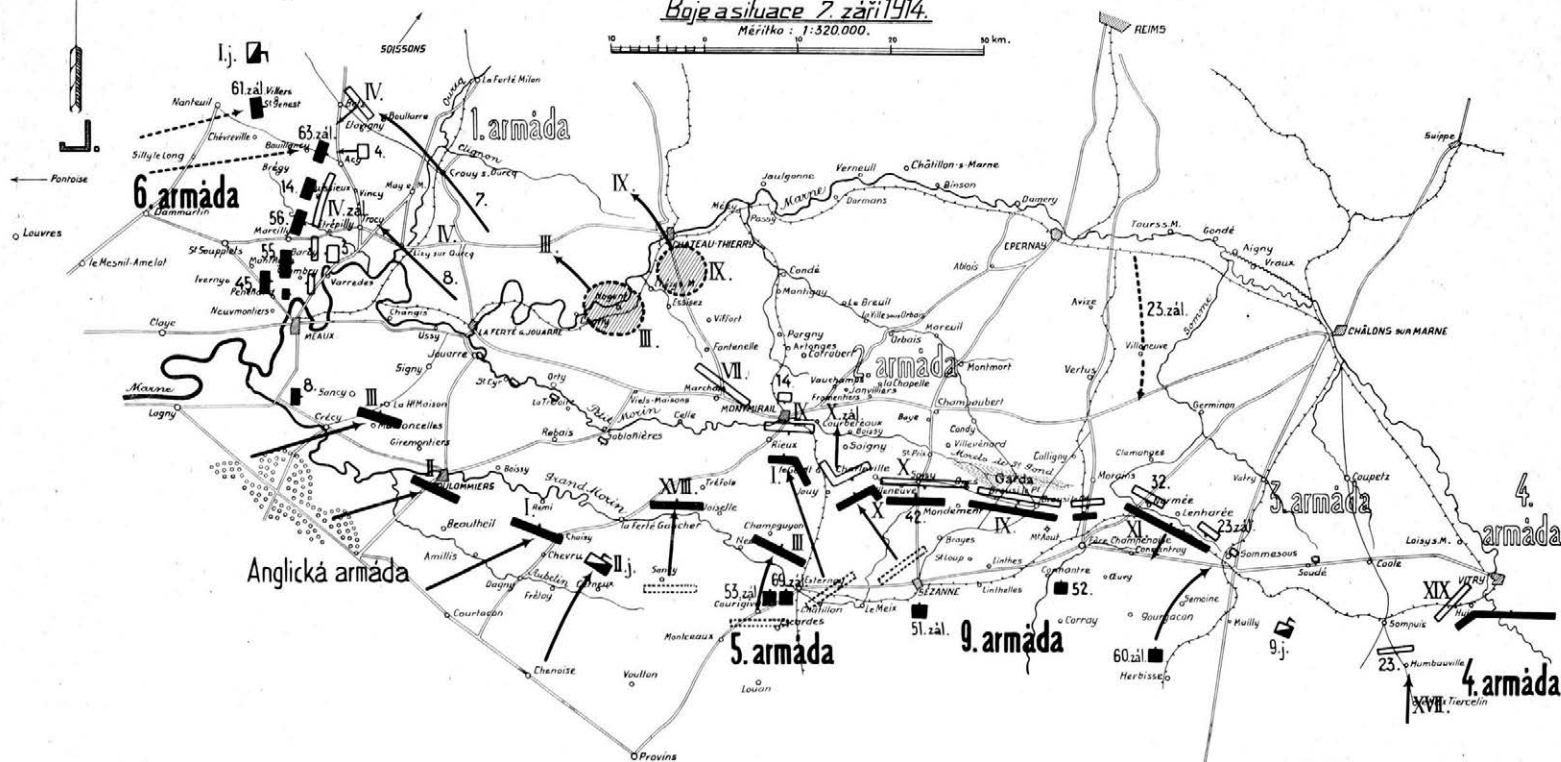
S.

BITVA NA MARNĚ.

Boje a síluace 7. září 1914.

Měřítko: 1:520.000.

10 5 0 5 10 15 20 km.

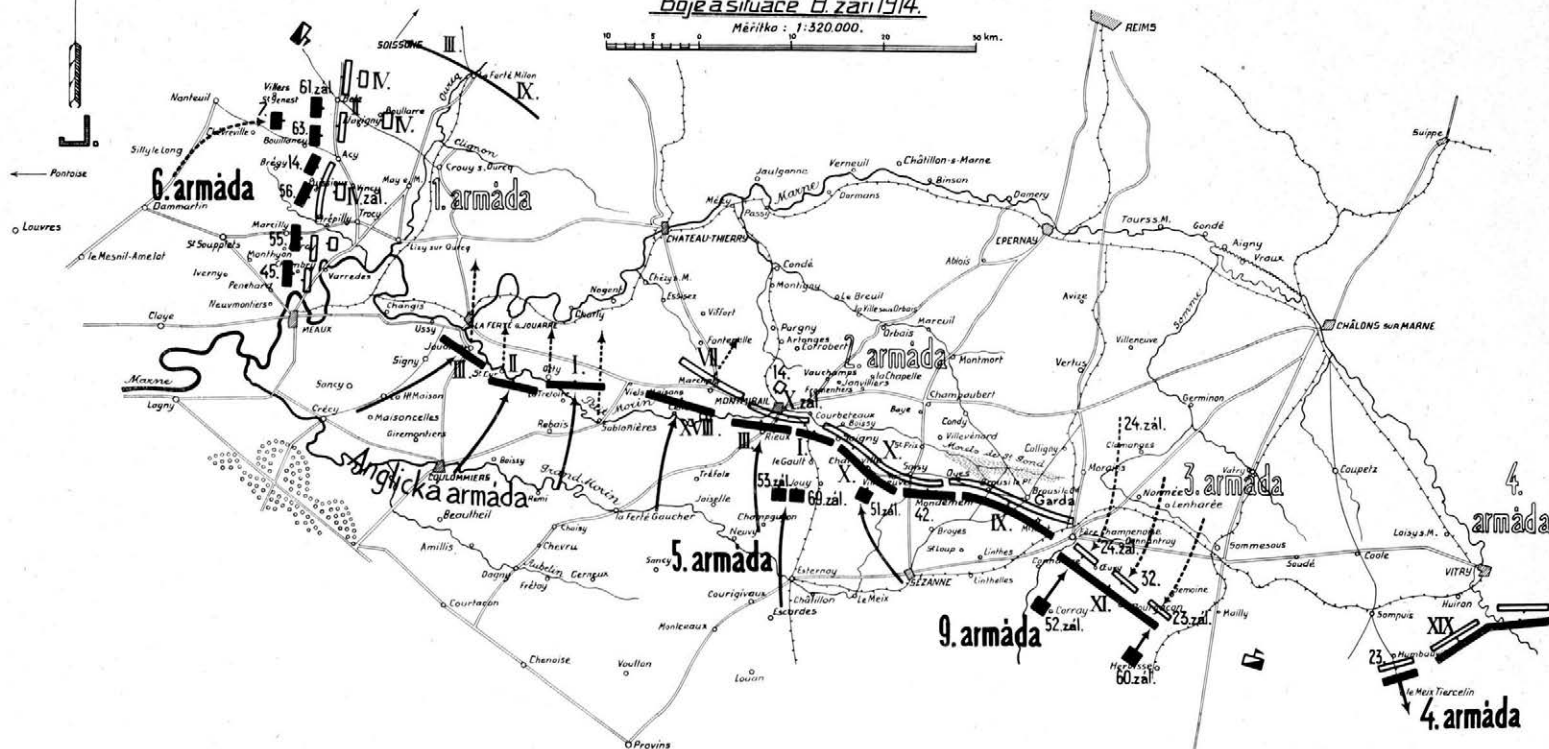
S.

BITVA NA MARNE.

Bojeasituace 8. září 1914.

Měřítko: 1:320.000.

10 5 0 10 20 30 km.

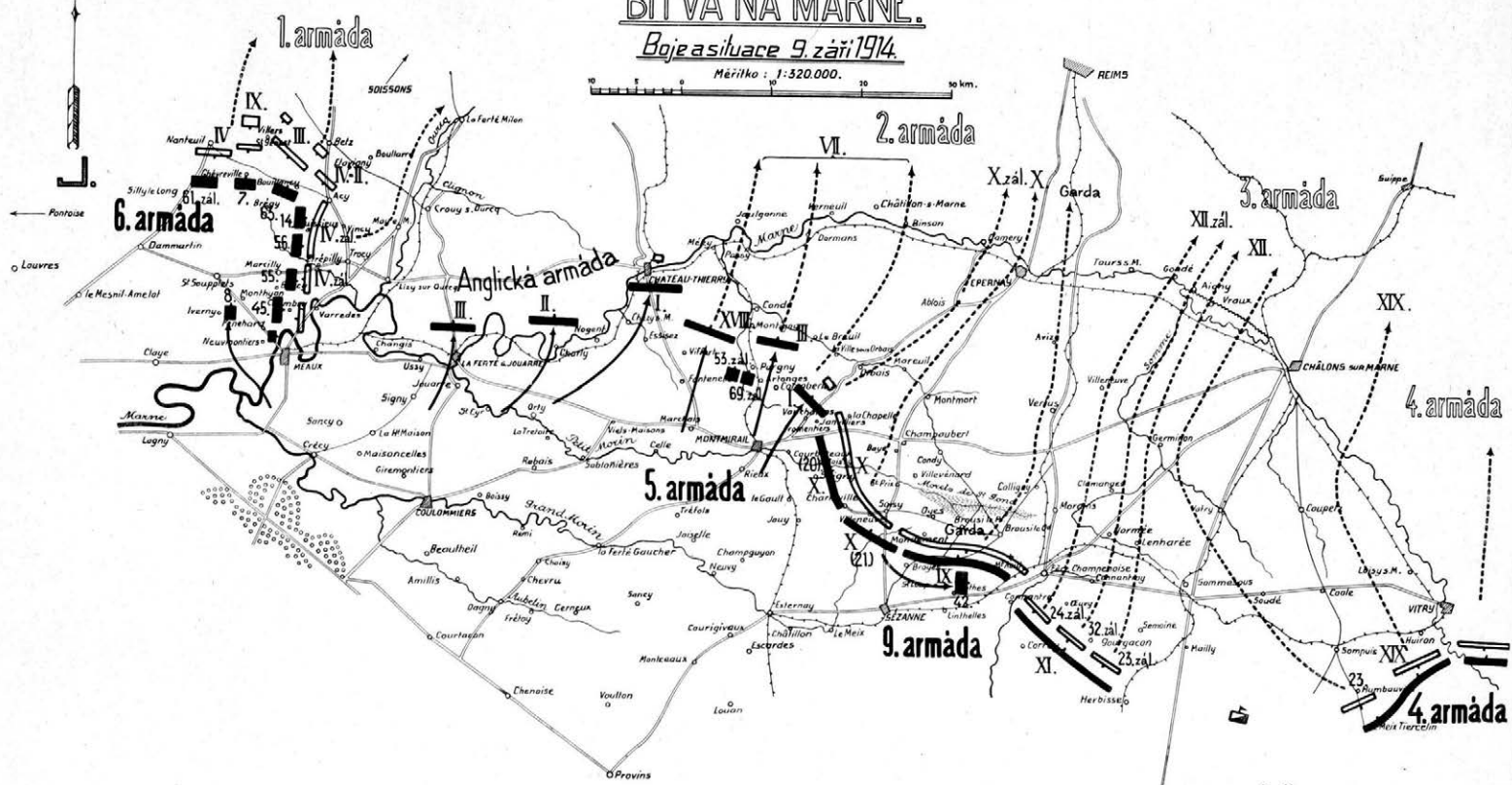
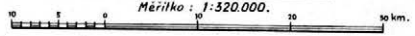
Npř. Josef ŠAFÁŘ.

BITVA NA MARNE.

Boje a situace 9. září 1914.

Měřítko : 1 : 320.000.

Npor. Josef ŠAFÁŘ.

Německé vrchní velitelství a velitelé armád stáli před úplně novou situací, na niž nebyli připraveni a které se měli rychle přizpůsobiti. Ale právě v tomto rychlém přizpůsobení neočekávané situaci selhalo jak vrchní velitelství, tak i velitelé jednotlivých armád.

Není tedy pochybností o tom, že v bitvě na Marně zvítězila jasná vůle a houževnatost Joffreova, Galliého a Fochova nad německou válečnou šablonou.

Kapitán prof. Jan GEBAUER:

Problém výstřelu s planety na planetu.

Za mých chlapeckých let bývaly výkladní skříně knihkupců plny románů Julia Vernea. V naší žákovské knihovně a ve veřejné knihovničce naši vsi byly knihy tohoto u mládeže slavného autora skoro stále rozpůjčeny.

Od doby, kdy Jules Verne psal své romány, uteklo jen několik desítek let a kolik z jeho odvážných fantasií se v té krátké době uskutečnilo? Ať třeba v jiné podobě, než ji byla stvořila směle tušící a koncipující Verneova představa, však přece byly uskutečněny. Za války podmořské čluny pluly po širém oceánu, německá dalekonošná děla střílela na Paříž do dálky 140 kilometrů. Nedávno Portugalci přeletěli Atlantický oceán, italská letadla letěla z Říma do Tokia, Angličan Blake z Londýna do Kalkuty. Verneovy romány tak ztrácejí půvab nedosažitelného, skutečnost je dostihuje. Jules Verne napsal též knihu „Do měsíce“, jejíž obsah je asi takovýto: Veliký projektil, v jehož nitru jest několik odvážlivců, jest vystřelen z obrovského děla velikou počátečnou rychlostí se země na měsíc. Hle, přece jedna Verneova fantasie, o jejíž uskutečnění se lidé dosud nepokusili.

Ještě smělejším mistrem vědecké fantasie jest Angličan H. G. Wells. V jednom Wellsově románě vedou proti sobě válku dva světy, dvě planety. Bojištěm jest „bohuzel“ naše země, na niž dopadly střely, jež byly vrženy s Marta. Wells ukryl v těchto střelách prapodivné obyvatele oné naší bratrské planety, kteří však vykonali svou dlouhou pout' vesmírem s Marta na zemi s nebratrskými úmysly vůči nám, ubohým a nedokonalým obyvatelům zemským. Hubí lidstvo asi tak, jako toto lidstvo hubilo rozplemeněné potkany.

Knihy Verneovy a Wellsovy jsou čteny všemi vzdělanými národy. Zasluhují toho, poněvadž vskutku dovedou napínati zvědavost a překvapovati. Nejsem literárním kritikem, tedy bych neměl psát o kouzlu Wellsových nebo Verneových románů. Necht' mi však povolání kněží tohoto černého umění prominou, že se ještě jen na chvilku vpletu do jejich řemesla.

Do zbrojnice románových efektů patří tajemství a závoje, jež je zakrývají a dávají zato tím více tušiti, nechávajíce naší představivosti dosti volného pole k uhadování a spolutvoření bez námah a zlosti, jež bývají spojeny s námahou. Román pak má možnost vzrušovati bohatstvím všemožných překvapení a dojmů, jež neočekávaně skytá.

Tolika možností ovšem nemá „chudá věda“ a suchá, tvrdá a klopotná práce. Je však na světě ještě též jiná radost, než snadné radosti vzrušené fantasie. Jest v úsilovném a pracném hledání pravdy, spojeném vždy s námahou, bez níž — podle polopravdivého přísloví